

Agnieszka Kubiak
Biblioteka Gdańska
Polska Akademia Nauk
ORCID 0000-0002-0556-8805

REPERTUAR KOŚCIOŁA ŚW. JANA W GDAŃSKU NA PRZYKŁADZIE DRUKÓW Z BIBLIOTEKI ZAPPIO-JOHANNITANA

Biblioteki działające na przestrzeni dziesiątek lub setek lat stanowią bezpieczną przystań dla zbiorów pochodzących z różnych źródeł, zarówno od osób prywatnych, jak i organizacji, których funkcjonowanie uległo przeobrażeniu bądź dobiegło końca. Sytuacja ta miała miejsce w Gdańsku w XVIII i XIX wieku, gdy na skutek licznych wojen, napoleońskiej kontrybucji i wcielenia Gdańska w obręb zaboru pruskiego, a w rezultacie degradacji do prowincjonalnego ośrodka, kondycja finansów miejskich uległa znacznemu pogorszeniu. Suma powyższych wydarzeń miała wpływ na wiele aspektów życia społecznego, w tym na kulturę. Doprowadziła bowiem do likwidacji profesjonalnych zespołów wokально-instrumentalnych, działających przy gdańskich kościołach. Zjawisko to dotknęło m.in. kapelę kościoła św. Jana, rozwiązaną w 1826 roku¹. Po niemal osiemdziesięciu latach, w 1905 roku, należące do niej materiały nutowe przekazano Bibliotece Miejskiej, założonej w 1596 roku, jako Biblioteka Rady Miasta Gdańska (Bibliotheca Senatus Gedanensis), której nazwę przekształcono w 1817 roku na Danziger Stadtbibliothek². Wkrótce potem Otto Günther, od 1896 roku bibliotekarz, a w latach 1912–1921 dyrektor gdańskiej księżnicy, opracował katalog rękopisów muzycznych z kościołów św. Jana i św. Katarzyny, wydany w 1911 roku³. W przeciwieństwie do swych poprzedników, pedagogów szkół średnich, duchownych czy kaznodziei, Otto Günther był pierwszym przełożonym o praktycznym przygotowaniu bibliotecznym. Doświadczenie zdobywał w Instytucie Historycznym w Rzymie, w którym badał rękopiśmienne watykańskie teksty źródłowe, opublikowane w krytycznym wydaniu łańskich dzieł ojców Kościoła (*Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*)⁴.

¹ Data na podstawie hasła *Muzyka*, <https://gedanopedia.pl> (dostęp: 10.07.2023).

² O. Günther, *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*. T. 4, *Die musikalischen Handschriften der Stadtbibliothek und der ihrer Verwaltung befindlichen Kirchenbibliotheken von St. Katharinen und St. Johann in Danzig*, Danzig 1911, s. V; *Kronika Biblioteki Gdańskiej 1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017, s. 123.

³ O. Günther, *op.cit.*

⁴ *Kronika Biblioteki Gdańskiej...*, s. 155.

Katalog z 1911 roku zawiera opisy 886 rękopisów muzycznych, z czego największą grupę, w liczbie 496 pozycji, stanowią muzykalia z kościoła św. Jana. Ich wartość trudna jest do przecenienia, o czym świadczy obecność dzieł niemal wszystkich kapelmistrzów kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Gdańsku, wraz z unikatowymi przekazami mszy i motetów wybitnych przedstawicieli muzyki staropolskiej: Marcina Mielczewskiego, Franciszka Liliusa, Jacka Różyckiego czy Bartłomieja Pękla. We wstępie do katalogu Günther dziękuje społecznościom obu kościołów za przyjazną atmosferę sprzyjającą powierzeniu zbiorów. Wśród przejętych muzykaliów wymienia nie tylko rękopisy, ale i druki, choć nie podaje liczby⁵. Ich identyfikację w księgozbiorze ułatwia sygnatura. Składa się ona z trzech elementów: skrótu „Bibl. Joh”, wskazującego miejsce pochodzenia – bibliotekę kościoła św. Jana, litery „D” określającej druk (w j. niem. *Druck*) oraz kolejnej liczby. Ilość druków, zwłaszcza w porównaniu do ilości rękopisów nie przytłacza. W stanie obecnym jest ich zaledwie 54, ujętych w ciąg sygnatur od Bibl. Joh. D. 1–do 29 i od Bibl. Joh. D. 31–do 38. Stosunkowo szeroki jest natomiast zakres czasowy kolekcji, obejmujący niemal 300 lat: od 1631 do około 1905 roku. Nie jest to okres jednolity pod względem liczby druków, co ilustruje poniższa tabela.

Rok wydania	Liczba druków
1631–1679	10
1782	1
1802 – [około] 1905	43

Wyraźnie wyodrębnione cezury, umiejscowione pomiędzy następującymi po sobie stuleciami, pozwalają w przybliżeniu wydzielić dwie grupy druków: XVII- oraz XIX-wiecznych, przedzielonych epizodycznym przykładem z XVIII wieku.

Najstarszą grupę otwierają dwa zbiory 5-głosowych pieśni a cappella, stanowiących opracowanie melodii chorału protestanckiego, umieszczonego w najwyższym głosie. Pierwszy z nich to wydany w 1631 roku w Norymberdze *Psalmodia sacra* Melchiora Francka, drugi – *Geistliche Lieder* Johannes Eccarda (gdańska edycja z 1634 roku). W obu publikacjach, wkrótce po wydaniu, na niezadrukowanych częściach kart wpisano religijne pieśni. Część z nich to utwory anonimowe, część sygnowana jest nazwiskami kompozytorów. Wśród nich występuje organista kościoła św. Jana w Gdańsku Johannes Vogt (przed 1651 – po 1693), jak i twórcy z innych ośrodków: Bartholomäus Gesius (po 1551–1613) – kantor Kościoła Mariackiego we Frankfurcie nad Odrą, Johann Hermann Schein (1586–1630) – kantor w szkole i kościele św. Tomasza w Lipsku, a także kompozytor o nie rozwiniętych inicjałach „E. S.”⁶. Opisane wyżej umieszczanie rękopiśmiennych wstawek w tekście

⁵ O. Günther, *op.cit.*, s. VI.

⁶ Dane biograficzne na podstawie: D. Popinigis, D. Szlagowska, *Musicalia Gedanenses, Rękopisy muzyczne z XVI i XVII wieku w zbiorach Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Katalog*, Gdańsk 1990, s. 548.

drukowanym należało do dość powszechnych praktyk, pozwalających jednocześnie zaoszczędzić drogi papier i poszerzyć repertuar. Niewątpliwie świadczy ono również o praktycznym wykorzystaniu nut. Warto w tym miejscu wrócić do wymienionych już *Geistliche Lieder* Johannesa Eccarda, a właściwie do ich twórcy. Ten pochodzący z Turyngii śpiewak dworów w Weimarze i Monachium (gdzie pobierał nauki u Orlando di Lasso), w latach 1580–1608 stał na czele królewskiej kapeli ówczesnego administratora Prus: elektora Georga Friedricha von Preussen-Ansbach⁷. I to właśnie na okres służby w Królewcu datowana jest dedykacja zapisana ręką Eccarda na karcie tytułowej jego *Newe Lieder*, wydanych w Królewcu 1589 roku. Choć publikacja ta nie ma związku z dawną biblioteką kościoła św. Jana, fakt ten wart jest odnotowania ze względu na osobę adresata dedykacji, gdańskiego patrycjusza Georga Knoffa, który łącząc biegłość w handlu z zamiłowaniem do muzyki, stworzył niezwykłą kolekcję nut. Kolekcję tę, w 1615 roku, zgodnie z jego wolą przekazał ówczesnej Bibliotece Rady Miasta Gdańska syn Georga – Raphael i od tego czasu, po dziś dzień jest ona przechowywana w PAN Bibliotece Gdańskiej⁸.

Omówione wyżej pozycje nie wyczerpują XVII-wiecznych edycji biblioteki kościoła św. Jana w Gdańsku. W pozostałych ośmiu drukach (z lat 1646–1679) ważnym zagadnieniem są próby poszerzenia obsady o partie instrumentalne. W czterech zbiorach Andreasa Hammerschmidta (*Musicalischer Andacht T. 4; Musicalische Gespräche über die Evangelia T. 1–2; Fest- Bus- und Danck-Lieder; Missae*), działającego w Saksonii popularnego kompozytora kościoła luterańskiego, tendencja ta przejawia się oznaczeniem głosów instrumentalnych kolejną liczbą, a nie nazwą instrumentu. Wyjątkiem jest tu partia basso continuo, wyróżniona określeniami: „General-Bass”, „Continuus”. W motetach, religijnych madrygałach i koncertach oraz mszach Hammerschmidta obsada obejmuje instrumenty smyczkowe, cynki, puzony, choć ich dobór nie jest narzucony, o czym kompozytor nieraz informuje już w tytule⁹. Podobną zasadę obserwujemy w *Decas Missarum* Johanna Georga Reuschela, kolejnego Saksończyka, ewangelickiego kantora, znanego z tego jedynego dzieła. Reuschel wprawdzie wskazuje konkretne instrumentarium, lecz jednocześnie proponuje wybór między skrzypcami a cynkami, altówką a fagotem, umożliwiając wykonanie utworu zespołowi o ograniczonym składzie. Analogiczne podejście widoczne jest w 10 religijnych koncertach z cyklu *Musicalische Kirchen- und Haus-Freude*, opracowanym przez wrocławskiego organistę Tobiasa Zeutschnera i wydanym we Wrocławiu w 1661 roku. Główną koncepcją cyklu jest możliwość wielokrotnego wykonania poszczególnych jego części w ciągu całego roku kościel-

⁷ E. Wojnowska, *Johannes Eccard*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. E. Dziębowska. T. 3: *efg*, Kraków 1987, s. 2–3. Pozostałe dane biograficzne, jeśli nie zaznaczono inaczej, na podstawie *Encyklopedii Muzycznej PWM*.

⁸ *Kronika Biblioteki Gdańskiej...*, s. 21. Dedykacja znajduje się w druku o sygnaturze Ee 1856 8°, pochodzącym z kolekcji Georga Knoffa.

⁹ A. Hammerschmidt, *Musicalische Andachten*. T. 2, *Das ist Geistliche Madrigalien Mit 4. 5. und 6. Stimmen sambt einem General-Baß Benebenst einer fünfstimmigen Capella so nach beliebung gebraucht oder außen gelassen werden kan*, Freyberg in Meissen 1641.

nego. Decyduje o tym odpowiedni dobór tekstów, jak i obsada. Skład poszczególnych koncertów dość znacznie się różni: od 3 do 6 głosów wokalnych, 2–7 instrumentów oraz basso continuo. Bardziej rozbudowany podkreśla wagę ważnych świąt, skromniejszy towarzyszy mniej uroczystej liturgii. Jest też alternatywa dla pobożnych, acz muzykujących wiernych, którzy chcieliby chwalić Pana w warunkach muzykowania domowego. Do nich zapewne skierowane są koncerty kameralne, o mniejszym składzie oraz zawarta w tytule uwaga, zezwalająca na pominięcie rzadziej stosowanych puzonów i klarnetów¹⁰.

Edycje XVII wieku zamyka *Musicalische Trost-Quelle*, urodzonego w Królewcu Wolfganga Carla Briegela, zawierające 21 religijnych kantat. I w tym wypadku kompozytor pozostawia kwestii upodobania dodanie do dość niedużego zespołu 4 głosów solowych, 2 skrzypiec, altówek i basso continuo, kolejnej pary skrzypiec. Omawiany egzemplarz z kościoła św. Jana jest powiększony o rękopiśmienną kopię głosu basu cyfrowanego, co niezbitnie dowodzi wykonania utworów z *Musicalische Trost-Quelle* w murach gdańskiej świątyni.

W tym miejscu następuje cezura, bowiem publikacje będące onegdaj własnością gdańskiej kapeli dzieli przeszło sto lat. Cezura obejmuje okres od 1679 do 1782 roku, co w historii muzyki stanowi prawdziwy skok w czasie: z epoki baroku do okresu klasycyzmu. Dzieje się tak za przyczyną kantaty *Die Hirten bey der Krippe zu Bethlehem* Daniela Gottloba Türka, jednej z dwóch wydanych jego kantat. Kompozycja została opublikowana w formie wyciągu fortepianowego, co zapewne posłużyło rozpowszechnieniu twórczości Türka w kręgach muzykujących amatorów. Jego dzieła musiały być znane gdańskim melomanom, gdyż kilka lat później (przed 1793) tekst tej kantaty ukazał się nakładem gdańskiego drukarza Jana Emanuela Fryderyka Müllera. Druk ten skrywa pewną ciekawostkę. Na jego karcie tytułowej widnieje podpis: „Hingelberg”, należący do Gottfrieda Hingelberga (1733–1793), pochodzącego z Elbląga kantora kościoła św. Jana w Gdańsku.

Kolejna cezura nie wiąże się już z tak dużą zmianą stylistyczną. To zaledwie 20 lat, po których następuje czas intensywnych zakupów. W latach 1802–1823 do zbiorów trafiły 43 pozycje, niemal wszystkie w zapisie partyturowym. Są wśród nich duże formy wokально-instrumentalne: msze, oratoria, kantaty, jak i utwory nie wymagające angażowania rozbudowanych środków wykonawczych. Szerokie grono kompozytorów pozwala na wyodrębnienie bardziej uprzywilejowanych twórców. Najszerzej reprezentowany jest Johann Rudolf Zumsteeg, którego komplet czternastu religijnych kantat znajduje się w kolekcji druków z kościoła św. Jana. Wszystkie one zostały wydane przez Breitkopfa i Härtla w latach 1803–1806. Popularność Zumsteega można tłumaczyć jego dokonaniem z zakresu muzyki scenicznej, a zwłaszcza wprowadzeniem na scenę teatru dworskiego w Stuttgarcie oper Mozarta (*Czarodziejski flet*, *Don Giovanni*, *Così fan tutte*), którego był ogromnym

¹⁰ *Musicalische Kirchen- und Haus-Freude, Dem allein unsterblichen Gott zu Ehren, und dann Denen der Edlen Music-Liebenden zu gefallen mit 4. 5. und 6. Vocal-Stimmen, und 2. Violinen, denen beygefügt 3. Trombonen und in etzlichen 2. Clarin, so aber in Ermangelung deroselben können aussengelassen werden ... / aufgesetzt und herausgegeben von Tobias Zeutschern..., Leipzig-Breslau 1661.*

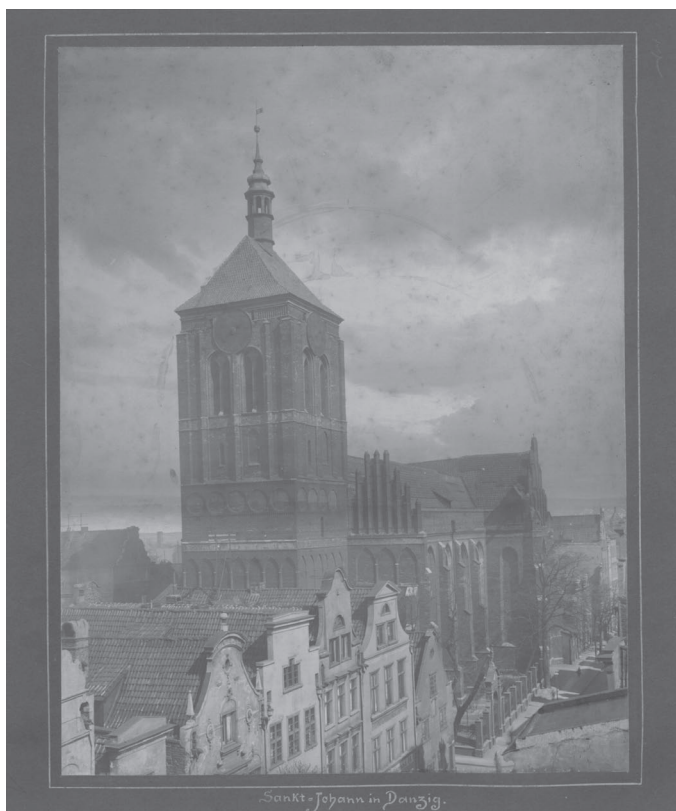
orędownikiem. Dzieła Mozarta obecne były także na deskach gdańskiego teatru, gdzie za sprawą jego dyrektora Jeana Petera Heinricha Bachmanna, wystawiano je od 1795 roku¹¹. Z oczywistych przyczyn tego rodzaju repertuar nie występuje w zbiorach o kościelnej proveniencji. Tym większym zaskoczeniem jest obecność dwóch hymnów, opartych na fragmentach sztuki Mozarta *Thamos, król Egiptu* KV 345: *Gottheit, Gottheit über Alle mächtig* oraz ujętego w aranżacji na głosy solowe i fortepian *Schon weichet dir, Sonne*. Jest to jedyny w kolekcji przykład nie tylko muzyki scenicznej, ale muzyki świeckiej w ogóle. Z bogatej religijnej twórczości Wolfganga Amadeusza do repertuaru gdańskiej kapeli wybrano dwie jego msze C-dur: *Credo* KV 257 i *Koronacyjną* KV 317, a także dwa fragmenty organowej *Missa Brevis* KV 259 w aranżacji na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę: *Herr auf den wir schauen* oraz *Herr, Herr vor deinem Throne* KV 259 B. Drugi z wymienionych utworów posłużył jako wzorzec do ręcznego skopiowania z partytury wszystkich głosów kompozycji, tak by umożliwić jej wykonanie wszystkim muzykom.

W omawianym repertuarze nie mogło zabraknąć najstarszego z klasyków wiedeńskich: Josepha Haydna i dwóch jego mszy: *Missa Sancti Nicolai* G-dur Hob. XXII/6 i *Mszy Nelsonskiej* d-moll Hob. XXII/11 (wydanej zarówno w partyturze, jak i w głosach) oraz *Te Deum* C-dur Hob. XXIIIc. Gatunek oratorium został niemal całkowicie pominięty, a jego namiastką jest aranżacja fragmentu oratorium *Applausus*, wydana pod tytułem: *Allmächtiger, Preis dir und Ehre! O Iesu, te invocamus* Hob. XXIIIa/3. Brak muzyki symfonicznej rekompensuje nawiązanie do *Symfonii londyńskiej* D-dur nr 104 w kantatowym opracowaniu J. A. Schulze'a: *Denk ich Gott an deine Güte*. Religijne dzieła Haydna dopełnia offertorium *Ens aeternum* G -dur Hob. XXIIIa/3: *Walte gnädig, o ew'ge Liebe, Ens aeternum attende votis*. Wszystkie trzy wymienione wyżej kompozycje obejmują prócz partytury także głosy wokально-instrumentalne przepisane z drukowanej partytury.

Kompozytorzy dotychczas nie wymienieni reprezentowani są w znacznie mniejszym stopniu. Organista katedry w Budziszynie, Christian Gottlob August Bergt jest autorem czterech pozycji, pochodzący z Turyngii Johann Christian Heinrich Rinck – dwóch. Wszyscy pozostali twórcy figurują w zbiorach dawnej biblioteki św. Jana dzięki pojedynczym kompozycjom. Dominuje wśród nich kantata, przeznaczona na chór mieszany i orkiestrę. Inne gatunki muzyki religijnej to msza, hymn, oratorium i motet, często dedykowane świętom wielkanocnym czy bożonarodzeniowym. Obsada tych utworów w większości przypadków wymagała dużych środków wykonawczych, w przeciwieństwie do wybrzmiewających w XVII wieku motetów a cappella, religijnych madrygałów i koncertów. Dowodzi to działalności sprawnych wokalistów, chóru i zespołu instrumentalnego. Muzyka czysto instrumentalna nie znalazła zastosowania w codziennej praktyce kościoła św. Jana, co widać nie tylko w braku typowych dla niej form, ale także w aranżacjach dostosowanych do wokально-instrumentalnego składu. Potrzebę zapewnienia wykonawcom nut realizowano nieraz poprzez rękopiśmienne kopie partii poszczególnych głosów, podyktowane

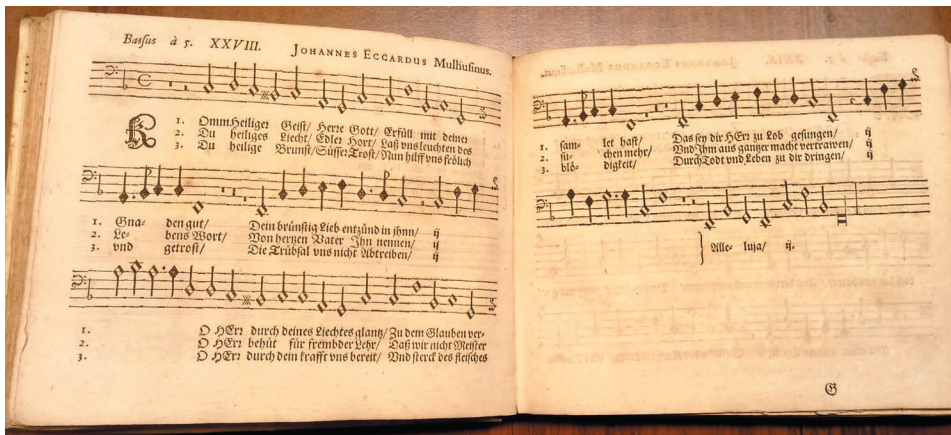
¹¹ M. Babnis, *Jean Bachmann*, [w:] *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, Supl. I, red. Z. Nowak, Gdańsk 1998, s. 22.

zapewne wysokimi cenami druków muzycznych. Ostatnie pozycje z omawianego okresu zostały opublikowane w 1823 roku, a więc na trzy lata przed rozwiązaniem kapeli. Fakt ten był kluczowy dla muzycznej oprawy liturgii, choć nie oznacza to, że została ona całkowicie zaniechana. Do zbiorów pozyskano jeszcze trzy pozycje: preludia organowe J. G. Weissa z 1834 roku, szkołę gry na organy wydaną nie później niż w roku 1900 oraz motet na chór mieszany autorstwa Oscara Zehrfelda, nauczyciela seminarium w Saksonii, datowany na około 1905 rok. W tym samym roku nastąpiło przekazanie muzycznej spuścizny kościoła św. Jana, wynikające z zamknięcia biblioteki noszącej imię swojego założyciela i opiekuna Zachariasza Zappio (ok. 1620–1680). Muzykalia znalazły swą bezpieczną przystań w gmachu przy ulicy Wałowej 15¹² i do dziś stanowią pomnik pamięci fundatora, jak i jego biblioteki, zwanej Zappio-Johannitana.

1. Fasada kościoła św. Jana w Gdańsku. Fot. R. T. Kuhn, ok. 1900. Ze zbiorów PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. PAN BG Al. III.91.1.

¹² W 1905 roku oddano do użytku gmach przy ulicy Wałowej 15, w którym do dziś mieści się siedziba PAN Biblioteki Gdańskiej.

2. J. Eccard, Geistliche Lieder Auff gewöhnliche Preussische Kirchen-Melodeyen durchauß gerichtet, vnd mit fünff Stimmen Componiret, Dantzick 1634. Ze zbiorów PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. PAN BG Bibl. Joh. D. 38. Fot. Agnieszka Kubiak.

3. D. G. Türk, Die Hirten bey der Krippe zu Bethlehem, Leipzig; Halle 1782. Ze zbiorów PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. PAN BG Bibl. Joh. D. 8. Karta tytułowa z podpisem „Hingelberg”. Fot. Agnieszka Kubiak.

ZAWARTOŚĆ KOLEKCJI DRUKÓW Z BIBLIOTEKI ZAPPPIO-JOHANNITANA

- Der angehende Organist, Eine Sammlung leichter und kurzer Präludien für Orgel in allen Tonarten zum Gebrauch beim Gottesdienste wie zum Studium und mit zahlreichen Originalbeiträgen jetztlebender Komponisten. Op. 37, herausgegeben von Rudolph Palme, Leipzig [między 1882 i 1900].*
- A. Bergt, *Hymnus „So weit der Sonne Strahlen glänzen“ für vier Singstimmen mit Begleitung von 2 Violinen, Bratsche, Bass, Hoboen, Trompeten und Paucken. 17s Werk, Leipzig [1819].*
- A. Bergt, *Oratorium Christus durch Leiden verherrlicht, Passions Musik für 4 Singestimmen und Chor mit Begleitung des ganzen Orchesters : X Werk. Abt. 1-2, Leipzig [między 1809 i 1815].*
- A. Bergt, *Osterhymnus Christus ist auferstanden für 4 Singstimmen mit Begleitung des grossen Orchesters: 18s Werk, Leipzig [około 1820].*
- A. Bergt, *Te Deum Laudamus für vier Singstimmen und Chor mit Begleitung von Violinen, Bratsche, Schello und Bass Flöten, Hoboen, Fagotts, Hörnern, Trompeten und Pauken. 19s Werk, Leipzig [1820].*
- W. C. Briegel, *Musicalische Trost-Quelle, Auß den Gewöhnlichen Fest- und Sontags-Evangelen auch andern Biblischen Sprüchen geleitet, Gesprächs-weise, mit 4. Sing-Stimmen, benebenst 2. oder 4. Violn (nach Belieben) sampt dem General-Bass. Zur Ehre Gottes, und erweckung erbaulicher Andacht, Darmstatt 1679.*
- F. Danzi, *Preiss Gottes, Kantate, Leipzig [1803].*
- J. Eccard, *Geistliche Lieder Auff gewöhnliche Preussische Kirchen-Melodeyen durchauß gerichtet, vnd mit fünff Stimmen Componiret, Dantzick 1634.*
- A. G. Fischer, *Vier Motetten und vier Arien für Singechöre besonders bey Sterbefällen zu gebrauchen, Leipzig [około] 1804.*
- M. Franck, *Psalmodia sacra, Das ist: Newes Musicalisches Wercklein, in welchem die vornembsten Geistlichen Gesäng, Herr D. Martini Lutheri seeligen, neben andern schönen Trostreichen Texten, wie dieselben in allen, Augspurgischer Confession Verwandten, Christlichen Kirchen vnd Versamblungen practiciret vnd geübet werden, zu befinden ... : Mit 4. vnd 5. Stimmen in contrapuncto simpliciter componiret vnd in Druck verfertigt. Th. 1, Nürnberg 1631.*
- A. Hammerschmidt, *Fest- Bus- und Danck- Lieder, Mit 5. Vocal Stimmen, und 5. Instr. Nach beliebung, Nebenst dem Basso Continuo, Zittau 1658.*
- A. Hammerschmidt, *Missæ, V, VI, VII, IIX, IX, X, XI, XII, & plurium Vocum, tam vivæ Voci, quam Instrumentis varijs accommodatæ, Dresdae 1663.*
- A. Hammerschmidt, *Musicalischer Andachten, Geistlicher Moteten und Concerten, Mit 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 und mehr Stimmen, nebenst einem gedoppelten General-Baß. T 4, Freybergk in Meissen 1646.*
- A. Hammerschmidt, *Musicalische Gespräche, über die Evangelia, Mit 4. 5. 6. und 7. Stimmen, nebenst den Basso Continuo. Th. 1-2 Dresden 1655-1656.*
- J. Haydn, *Allmächtiger, Preis dir und Ehre! O Iesu, te invocamus : Hymne für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters, Leipzig [około 1812].*
- J. Haydn, *[Allmächtiger, Preis dir und Ehre!], [Gdańsk między 1812 i 1826]. Rękopis.*
- J. Haydn, *Denk ich Gott an deine Güte, Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters; arrangirt für Vocalmusik von J. A. Schulze, Leipzig [około 1810].*
- J. Haydn, *[Denk ich Gott an deine Güte] Cantate, [Gdańsk między 1810 i 1826]. Rękopis.*
- J. Haydn, *Messe à 4 Voix avec les parties d'orchestre. No I, Bonn [1806].*
- J. Haydn, *Messe à 4 Voix Deux Violons, deux Hautbois, deux Cors, Viola, Basse & Orgue. No 1, Bonn [1806].*
- J. Haydn, *Messe à 4 Voix : avec accompagnement de 2 Violons, Viola et Basse, une Flûte, 2 Hautbois, 2 Bassons, 2 Cors, 3 Trompettes, Timbales et Orgue. No III, Leipsic [1803].*
- J. Haydn, *Te Deum à 4 Voci coll'accompagnamento dell'Orchestra..., Leipzig [1802].*
- J. Haydn, *Walte gnädig, o ew'ge Liebe, Ens aeternum attende votis : Hymne für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters, Leipzig [1813].*
- J. Haydn, *[Walte gnädig, o ew'ge Liebe] Hymne, [Gdańsk między 1813 i 1826]. Rękopis.*
- F. L. A. Kunzen, *Das Halleluja der Schöpfung, Zürich [1802].*
- J. G. Läger, *Das Heil ist nah etc., Weihnachts-Kantate für 4 Singstimmen mit Begleitung des Orchesters, Leipzig [około 1811].*
- P. J. von Lindpaintner, *Herr Gott, dich loben wir, nach Klopstock, 27tes Werk, Leipzig [około 1819].*

- W. A. Mozart, *Herr auf den wir schauen &c*, Kantate. No 7, Leipzig [1823].
- W. A. Mozart, *Herr, Herr vor deinem Throne &c.*, Kantate. No 3, Leipzig [około 1812].
- W. A. Mozart, [*Herr, Herr vor deinem Throne*], Cantate, [Gdańsk między 1812 i 1826]. Rękopis.
- W. A. Mozart, *Hymne Gottheit! dir sey Preis und Ehre! etc.*, für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters. No. 3, Leipzig [1804]. [partytura i głosy].
- W. A. Mozart, *Messe á 4 Voix avec accompagnement de 2 Violons et Basse, 2 Hautbois, 2 Trompettes, Timbales et Orgue*. No I-II, Leipsic [około 1802-1803].
- W. A. Mozart, *Hymne Preis dir Gottheit! durch alle Himmel &c (Splendente te, Deus &c.) mit vier Singstimmen im Clavierauszug*. No 6, Bonn-Cöln [około 1815].
- Musicalische Kirchen- und Haus-Freude, Dem allein unsterblichen Gott zu Ehren, und dann Denen der Edlen Music-Liebenden zu gefallen mit 4. 5. und 6. Vocal-Stimmen, und 2. Violinen, denen beygefügt 3. Trombonen und in etzlichen 2. Clarin, so aber in Ermangelung deroselben können aussengelassen werden ... aufgesetzt und herausgegeben von Tobias Zeutschnern, Leipzig-Breslau 1661.*
- J. G. Reuschel, *Decas Missarum Sacra a 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. & 18. Voc.*, Freybergae 1667.
- J. C. H. Rinck, *Todten-Feier, für vier Singstimmen mit obligater Orgel oder Clavierbegleitung : Opus 68 (3tes Werk der 4-stimmigen Gesangstücke)*, Bonn-Cöln [1820].
- J. C. H. Rinck, *Weihnachts-Cantate, für Sopran, Alt, Tenor und Bass nebst obligater Orgel- oder Clavier-Begleitung*. Op. 73, Bonn-Cöln [1823].
- J. G. Schicht, *Mottetto "Jesus meine Zuversicht"*. No 2, Leipzig [około 1818].
- D. G. Türk, *Die Hirten bey der Krippe zu Bethlehem*, Leipzig-Halle 1782.
- J. G. Weiss, *Zwölf Vorspiele für die Orgel, zum Gebrauche beim öffentlichen Gottesdienste*, Göttingen [1834].
- O. Zehrfeld, *Drei Motetten für gemischten Chor. Op. 18, No 1, Danket dem Herrn*, Delitzsch [1910].
- J. G. Zumsteeg, *Bringet dem Herrn Ruhm und Triumph etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [1803].
- J. G. Zumsteeg, *Brüder, Ein Hauch ist unser Leben, etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Brüder, Mein Gott! mein Gott! warum verlässest etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Brüder, Schwestern, die ihr stille etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Dem wir mit kindlichem Vertrauen etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Des Ewigen ist die Erde, etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Heilig, heilig, heilig ist Er, etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [między 1805 i 1806].
- J. G. Zumsteeg, *Kyrie, eleison, väterlich sieh vom Thron etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [między 1805 i 1806].
- J. G. Zumsteeg, *Lernt Bescheidenheit! etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [między 1803 i 1805].
- J. G. Zumsteeg, *Leucht im dunkeln Erdenthale etc Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [między 1805 i 1806].
- J. G. Zumsteeg, *Liebet eure Feinde! etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [między 1803 i 1805].
- J. G. Zumsteeg, *Preis sei dem Gotte Zebaoth! etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1804].
- J. G. Zumsteeg, *Unendlicher! Gott, unser Herr! etc. Kantate für vier singstimmen mit begleitung des orchesters*, Leipzig [1805].
- J. G. Zumsteeg, *Wer ist dir gleich, du Einziger etc. Kantate für vier Singstimmen mit Begleitung des Orchesters*, Leipzig [1803].

BIBLIOGRAFIA:

- Babnis M., *Jean Bachmann*, [w:] *Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, Supl. I, red. Z. Nowak, Gdańsk 1998.
- Günther O., *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*. T. 4, *Die musikalischen Handschriften der Stadtbibliothek und der ihrer Verwaltung befindlichen Kirchenbibliotheken von St. Katharinen und St. Johann in Danzig*, Danzig 1911.
- Kronika Biblioteki Gdańskiej 1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017.
- Muzyka* [hasło], <https://gedanopedia.pl>.
- Popinigis D., Szlagowska D., *Musicalia Gedanenses, Rękopisy muzyczne z XVI i XVII wieku w zbiorach Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Katalog*, Gdańsk 1990.
- Wojnowska E., *Johannes Eccard*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, T. 3: *efg*, red. E. Dziębowska, Kraków 1987.

ABSTRAKT

W 1826 roku zlikwidowano wokально-instrumentalną kapelę kościoła św. Jana w Gdańsku. Należące do niej nuty po blisko 80 latach przekazano powstałej w 1596 roku Bibliotece Rady Miasta Gdańska, przekształconej w 1817 roku w *Danziger Stadtbibliothek*. Podczas gdy zawartość rękopisów z kościoła św. Jana doczekała się wielu opracowań, informacja o drukach nie została rozpowszechniona. Choć jest ich zaledwie 58, stanowią warty poznania, ciekawy obraz ewolucji gatunków muzycznych i środków wykonawczych. Kolekcja zawiera druki muzyczne z lat 1631 – około 1905, obejmujące zarówno czysto wokalne, XVI-wieczne opracowania chorału gregoriańskiego, jak i wielkie formy wokально-instrumentalne, przeznaczone na duży skład orkiestry symfonicznej. Odzwierciedlają one zmieniające się na przestrzeni wieków gusta muzyczne, jak i możliwości wykonawcze kapeli, działającej przy kościele św. Jana w Gdańsku.

Słowa-klucze: repertuar muzyczny, kapela wokально-instrumentalne, kapela kościelne, biblioteki kościelne, kościół św. Jana w Gdańsku, Biblioteka Rady Miasta Gdańska, Gdańsk, muzyka kościelna XVI–XX w.

Repertoire of St John's Church in Gdańsk based on prints from Zappio-Johannitana Library

ABSTRACT

The vocal-instrumental music chapel of the Saint John's Church in Gdańsk was closed down in 1826. After almost 80 years, the musical manuscripts belonging to the church have been handed over to the Library of the Gdańsk City Council which was transformed in 1817 into the *Danziger Stadtbibliothek* (although its origins date back to 1596, when the library was established). While the contents of the manuscripts from the Saint John's Church has been published in many studies, information about the prints has not been disseminated. Although there are only 58 of them, they form an interesting picture of an evolution of musical genres and means of performance. The collection consists of musical prints from 1631 to around 1905, including both purely vocal, 16th century arrangements of Gregorian chant, as

well as large vocal and instrumental forms intended for a large symphony orchestra. They reflect the changing musical tastes and the performance capabilities of the chapel that operated at the church of Saint John's in Gdańsk.

Keywords: music repertoire, vocal-instrumental music chapels, church chapels, church libraries, the Saint John's Church in Gdańsk, the Library of the Gdańsk City Council, church music 16–20 century

BIOGRAM

Agnieszka Kubiak – absolwentka Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, kustosz zbiorów muzycznych PAN Biblioteka Gdańska.